

Seviyye Talip Romanı Üzerine Narsistik Bir İnceleme¹

Hilal TÜLEGEN**

Özet

Mitolojik bir metin olan Narkissos ve Echo, psikanalizde 1800'lerin sonunda kurulan narsisizm kuramına temel oluşturmuştur. Antik Yunan'da efsanevi güzelliğe sahip olan Narkissos adlı genç, suda yansımalarını görür ve kendi yansımalarına âşık olur. Efsaneye göre sevdiğiyle kavuşmak arzusuyla kendini sulara bırakan Narkissos'tan geriye bugün nergis olarak adlandırılan çiçek kalmıştır. Bu mitle ilişkilendirilerek ortaya çıkan narsisizm, başlangıçta kendi vücudunu seven insanlarda görülen sapkınlığı anlatmak için kullanılmıştır.

Sigmund Freud'la birlikte, eşcinsellik anlamında da kullanılan narsisizm, her bireyde görülebilen otoerotizmden nesne sevgisine giden yolda, doğal bir süreç olarak değerlendirilmiştir. Birincil narsisizm olarak adlandırılan bu süreç, ego idealinin tanınmasıyla sona erer. Ama dış dünyadan çekilen libido, bireyin kendi 'ben'ine yöneltilirse birinci narsisizm üzerine ikincil narsisizm kurulmuş olur. Libidonun kendi benine yatırılması ise bireyde kendi bedenini seyretmek, kendine hayranlık, eleştirilere tahammül edememek ve daima haklı olduğunu iddia etmek gibi durumlara yol açmaktadır.

Bu bildiride Halide Edib Adivar'ın *Seviyye Talip* romanındaki kahramanların narsisizm açısından incelenmesi yapılacaktır. 1910 yılında yayınlanmış olan *Seviyye Talip* yazarın ilk dönem romanlarından biridir. 20. yüzyıl başında ülkede yaşanan krizleri kendi hayatında da derinden hissedilen yazarlardan biri olan Halide Edib, *Seviyye Talip*'te dönemin düşünce yapısına uygun olarak Fahir'i bilginin, değişimin kaynağı olarak konumlandırır. Bu konum Fahir'e özellikle karısı Macide'nin hayatını kendi doğruları ve istekleri doğrultusunda değiştirme hakkını verir. Fahir'in Macide'yi aşağı görmesi ve medenileştirilmesi gereken bir 'nesne' olarak muamele etmesi, Fahir'deki narsisizmin en belirgin görüntüsüdür. Roman bunun dışında da narsisizm açısından değerlendirilebilecek örüntülere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Narsisizm, *Seviyye Talip*, Halide Edib Adivar.

A Narcissistic Review On The *Seviyye Talip* Novel

Abstract

Narkissos and Echo, a mythological text, forms the basis of narcissism theory in psychoanalysis which were established in the late 1800s. Narkissos who had a legendary beauty in ancient Greece sees his reflection on the water and falls in love with her reflection. According to myth a flower called scotch marigold has remained from Narkissos who let himself into the water in order to meet his beloved. Narcissism which emerged in association with this myth was initially used to state the deviance of the people who love their own bodies.

With Sigmund Freud, narcissism used instead of homosexuality has been perceived as a normal process which is a path from autoerotism to object love which can be seen every individual. This process which is called as the primary narcissism ends with recognizing of ego ideal. However, if libido drawing from external world is directed to individual himself or herself, secondary narcissism are developed on primary narcissism. Forming of libido on individual himself or herself leads to situations such as watching their own bodies, egotism, not standing criticizing and derailing every time.

¹ Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1. Dil ve Kültür Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu'nda sunulmuş bildiridir.

** Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi E-posta: htulegen@gmail.com.

In this manifesto, heros in the book of Halide Edip Adivar's *Seviyye Talip* are to be analyzed in terms of narcissism. *Seviyye Talip* released in 1910 is among the writer's first novels. At the beginning of the 20th. century, Halide Edip who deeply felt the crises taking place in the country determine Fahir as the alteration source related to the mentality of the period. The position given to Fahir gives him the right of intervening his wife, Macide's life according to his own rights and wishes. The fact that Fahir underestimates Macide and treats her an object which has to be turned into civilized thing is the most apparent image of narcissism in Fahir's life. Moreover novel has got elements to be assessed in terms of narcissism.

Key Words: Narcissism, *Seviyye Talip*, Halide Edip Adivar.

Giriş

“Gidermek istemiş susuzluğunu. İçmiş sudan,

Bir başka susama, bir başka yanma duymuş içinde.

Tutulmuş suda gördüğü güzel yüze, gövdesiz

Güzelliğe. Bir de gövdesi olsaydı, demiş içinden.” (Ovidius 2017: 82)

Publius Ovidius Naso'nun *Dönüşümler* kitabından alıntılanan bu satırlar aslında Narkissos'un aşk hikâyesinin tamamını özetlemeye yetecek niteliktedir. Efsanevi güzelliğe sahip olan Narkissos, mavi saçlı güzel bir peri olan Liriope'nin oğludur. Liriope oğlu doğduktan sonra oğlunun uzun yaşayıp yaşamayacağını bir biliciye sorar ve biliciden “Kendini bilmezse çok yaşar.” (Ovidius 2017: 80) cevabını alır. Ancak bu cevap Narkissos'un geleceğini özellikle de ölümünü belirleyecektir.

Narkissos büyüdükçe güzelleşir, güzelleştikçe de güzelliği dillere destan olmaya başlar. Bu güzelliğe kayıtsız kalamayan nice delikanlılar, kızlar Narkissos'a âşık olurlar. Ama Narkissos'un güzelliği kadar meşhur olan başka bir özelliği daha vardır, o da kibridir. Narkissos kendisine âşık olanların hiç birine yüz vermez. Bu umursamaz tavırlardan nasibini alanlar arasında Echo da vardır. Echo'nun en önemli özelliği konuşmayı çok sevmesidir. Bu özelliği yüzünden tanrıçalar tarafından cezalandırılmış ve kendi başına cümle kurma kudreti elinden alınmıştır. Echo, -bugün yankı anlamında kullandığımız ‘eko’ kelimesinin kaynağı olarak- yalnızca duyduğu sesleri yankılayabilecek ama hiçbir zaman ilk sözü söyleyen olamayacaktır. Bu sebeple aşkını Narkissos'a itiraf edemeyen Echo, Narkissos'un kendini alaya alan tavırları yüzünden “sevsin de kavuşmasın sevdiğine o da, budur dileğim.” (Ovidius 2017: 82) diye beddua eder.

Narkissos bir gün avdan dönerken susar ve susuzluğunu gidermek için suya eğilir. Ama eğildiği su, onun için yeni bir susuzluğun başlangıcı olur. Narkissos suda gördüğü kendi yansımasına âşık olur ve buradan uzaklaşamaz. İçine düştüğü aşk hikâyesinin öznesi de nesnesi de kendisi olmuştur. Ama Narkissos karşısında duran ‘gövdesiz güzel’ görüntüye

öylesine hapsolmuştur ki bunu fark edemez. Sevdiğinden ayrı kalmaya dayanamayan Narkissos, kavuşma ümidiyle kendini sulara bırakır. Böylece ölümüyle bilicinin kehanetini doğru çıkarmıştır. Narkissos'tan geriye suyun üzerinde açan 'nergis' kalır.

Bir Kavram Olarak Narsisizm

Çeşitli varyantları bulunan Narkissos miti psikanalizde 1800'lerin sonunda kurulan narsisizm kuramının temeli sayılmaktadır. Bir kavram olarak narsisizm ilk kez; 1898'de İngiliz cinsel bilimci Havelock Ellis tarafından kullanılmıştır. Ellis bu kavramı hastalarında gördüğü cinsel sapıklıkla Narkissos'un yaşadıkları arasında benzerlik kurduğu için seçmiştir. Paul Nacke 1899'da narsisizm kelimesini "kendi bedenine genellikle cinsel bir nesnenin bedenine davranıldığı gibi davranan, yani kendi bedenine tam bir tatmin elde edene kadar bakan, onu okşayan, seven bir insanın tutumunu" (Akt. Freud 2015: 23) tanımlamak için kullanmıştır.

Narsisizmin kavram olarak popülerliğini kazanması ise Sigmund Freud'un 1914 yılında kaleme aldığı "*Narsizm Üzerine Bir Giriş*" adlı yazısıyla olmuştur. Freud bu yazısında narsisizmi birincil ve ikincil narsisizm olmak üzere iki ayrı aşamada inceler. Birincil narsisizm; psikolojik gelişimi devam eden her çocuğun oto-erotizmden sevgi nesnesine giderken geçirdiği doğal bir süreçtir. Birincil narsisizm tamamlandıktan sonra libido dış dünyaya yönelir. Ama dış dünyada yaşanan hayal kırıklığı ya da libidonun yatırıldığı nesnenin kaybedilmesi, libidonun yeniden bireyin kendi 'ben'ine yöneltilmesine sebep olur. Bu da ikincil narsisizmi ortaya çıkarır. Her bireyde görülen birincil narsisizmin aksine ikincil narsisizm bireyin patolojik davranışlar sergilemesine sebep olan bir durumdur.

Narsisizm üzerine görüşleri çeşitli noktalarda Freud ile benzerlik gösteren Otto Kernberg, narsistik davranışlar gösteren hastalarında gözlemlediklerini şu şekilde sıralamıştır:

Bu hastalar, diğer insanlarla etkileşimlerinde alışılmadık düzeyde kendilerinden söz ederler, başkaları tarafından sevmeye ve hayranlık duyulmaya büyük bir ihtiyaç duyarlar ve görünüşte garip bir çelişki yaratacak şekilde, çok yüksek bir kendilik kavramlarının yanı sıra başka insanlardan haddinden fazla takdir alma ihtiyacı gösterirler. Duygusal hayatları sığdır. Başka insanlara pek eş duymazlar, başkalarından aldıkları takdir ya da kendi büyüklenmeci fantezileri dışında hayattan pek haz almazlar ve dış ilgi azaldığında ve yeni kaynaklar kendilik saygılarını beslemediğinde, kendilerini huzursuz ve sıkılmış hissederler. Başkalarına haset ederler, narsisist destek bekledikleri bazı kişileri idealleştirme, hiçbir şey beklemedikleri kişileri ise (genelde eski ilahları) küçük görme ve onlara tepeden bakma eğilimi gösterirler. Genelde, başka insanlarla ilişkilerinde onları açık bir biçimde sömürürler ve ilişkileri bazen asalak türdendir. Sanki başkalarını denetlemeye ve onlara sahip olmaya, onları suçluluk

duyguları duymaksızın kullanmaya hakları olduğunu düşünmektedirler ve çoğu zaman çekici ve davetkâr bir yüzün arkasında, soğukluk ve acımasızlık hissedilir. Çoğu zaman bu hastaların, başkalarının hayranlık ve takdirine öylesine ihtiyaç duydukları için ‘bağımlı’ oldukları düşünülür, ancak daha derin bir düzeyde, derin güvensizlikleri ve başkalarını küçümsemeleri nedeniyle herhangi bir kişiye gerçekten kesinlikle bağımlı olamazlar (Kernberg 2012: 199-200).

“Kendilik Psikolojisi” okulunun kurucusu olan Heinz Kohut’un görüşleri narsisizm konusunda dönüm noktası niteliğindedir. Kohut’un düşünceleriyle birlikte narsisizm olumsuz bir özellik olmaktan çıkmış, her insanda belirli ölçüde var olabilecek doyum bekleyen bir durum olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Şüphesiz Kohut’un görüşleri arasında en dikkat çekici olanı, temellerini Lacan’ın attığı ‘ayna evresi’ kuramıdır. Bu evre çocuğun 6-18 aylık odipal evre öncesi dönemidir. Lacan’ın ayna evresi Freud’un narsistik evresine denk düşmektedir. Bu evrede çocuk ruhsal gelişimini tamamlayabilmek için anne ve daha sonra babadan gelecek yanıtla diğer bir deyişle onların dönemin ihtiyaçlarına uygun aynalamalarına muhtaçtır. Çocuk doğduğundaki acizliğini telafi eden ebeveynini sınırsız güç kaynağı olarak görmektedir. Ama zamanla çocuğun bu yüceleştirme ihtiyacında kırılmalar olmak zorundadır. Bu kırılmalar doğru ve zamanında olursa çocuk kendi kendine yetebilmeyi öğrenecektir. Ama burada meydana gelen hatalı gelişim bireyin hayatı boyunca kendini onaylaması için kaynak arayışına devam etmesine sebep olacaktır. Narsisizm kuramının açıklanmasında ve anlaşılmasında önemli katkısı olan James F. Masterson kitabında narsistik kişilik bozukluğu olan bireylerde ortaya çıkan davranış bozukluklarını tespit eder.

Narsistik kişilik bozukluğunun temel kliniksel özellikleri büyüklenmecilik, kendine aşırı bağlılık, takdir ve onay elde etmek için ötekinin peşinde koşulmasına rağmen başkasına yönelik ilgisizlik ve empati yoksunluğudur. Narsistik kişilik bozukluğu gösteren bir hasta, tüm yaptıklarında mükemmellik aramak, zenginlik, güç ve güzellik elde etmeye çalışmak ve onun büyüklenmeciliğini aynalayarak ona hayran olacak başkalarını bulmak için sonsuz bir motivasyona sahip gibidir. Bu savunmacı görünüş altında bir boşluk hissi durumu ve yoğun kıskançlığın tasallut ettiği bir öfke vardır (Masterson 2014: 19).

Narsistik kişiliklere ait özellikler yukarıda sayıldığından çok daha fazladır. Bunların ortaya çıkış sebepleri ve sonuçları bireyler arasında farklılık gösterebilir. Psikanalistlere göre narsisizm, ebeveynin hatalı davranışları sonrası ortaya çıkabileceği gibi bireyin yaşadığı hayal kırıklıklarına karşı geliştirdiği bir savunma mekanizması olarak da ortaya çıkabilir.

Seviyye Talip Romanında Narsisizm

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma yıllarında, 1882'de İstanbul'da dünyaya gelen Halide Edib Adivar; ülkede yaşanan sıkıntıları kendi bünyesinde de derinden hissederek; dönemi içinde aktif, cesur, üretken ve sosyal ilişkileri kuvvetli bir yazardır. 1909'da yazdığı ilk romanı *Heyula* ile okuyucusunun karşısına çıkan yazar, yazarlık hayatının ilk döneminde *Raik'in Annesi*, *Seviyye Talip*, *Handan*, *Yeni Turan* ve *Son Eseri* adlı romanlarını yazmıştır. *Seviyye Talip* romanının ilk baskısı 1910 yılında yapılmıştır. 31 Mart olayı üzerine ülkeden kaçmak zorunda olan Halide Edib, Mısır'a oradan da İngiltere'ye gitmek zorunda kalır. *Seviyye Talip* romanını İngiltere'den döndükten hemen sonra yazar ve romanda İngiltere'deki gözlemlerini Fahir'in ağzından anlatır. *Seviyye Talip*, Halide Edib'in yenileşen toplum içinde kadının kendini konumlandırma sıkıntısını, kadının eğitimini ve bunda erkeklerin rolünü en açık şekilde ifade ettiği romanlarından biridir.

Romanın ilk sahnesi, İngiltere'den dönen Fahir'in Sirkeci istasyonunda tren durduğunda İstanbul'a döneceğini karısı Macide'ye haber vermemesinden dolayı yaşadığı pişmanlığın anlatımıdır. Çünkü Fahir karısının "... dallı, biçimsiz bir çarşafla, elinde paçaları düşük bir çocukla geleceğinden" (Adivar 1967: 11) korkmuştur. Macide'yi küçümseyen bu tavrının aslında 'aşağılık' bir durum olduğunu kendisi de bilir. Buna rağmen İngiltere'den zihinsel dönüşümünü gerçekleştirmiş olarak dönerken, karısını bıraktığı gibi bulacağını düşündüğü için Macide'yi narsistçe küçümser; aynı zamanda İngiltere'den birlikte döndüğü arkadaşı Numan'a küçük düşmemek için kendini bu şekilde savunur.

Fahir İngiltere'ye gittikten altı ay sonra oğulları Hikmet dünyaya gelmiştir. Fahir bu haberi Macide'nin "... güzel fakat hiçbir şey ifade etmeyen yazısı ile" (Adivar 1967: 11) öğrenmiştir. Macide'nin on beş günde bir yazdığı, selamla başlayıp selamla biten, çocuğunun mürekkebe batırılmış el izinin olduğu, Hikmet'in baba demeyi ve yürümeyi öğrendiğini anlattığı mektupları Fahir için büyük bir anlam ifade etmez. Fahir bu mektupları anne baba ruhunu büyüleyecek hiçbir şeyi içinde barındırmadığı bahanesiyle değersiz bulur. Aslında bu düşünceler "... bir anlamda Fahir'in kendisini Macide'ye ne kadar uzak hissettiğini ve bunda ne kadar haklı olduğunu göstermek için yürüttüğü savunmalar" (Argunşah 2015: 36) olarak değerlendirilebilir.

Fahir'e göre kadınlar iki grupta değerlendirilebilir: geleneksel kadınlar ve alafranga kadınlar. Fahir için geleneksel kadın, sadece ev işleriyle meşgul olup evde çocuk büyüten, düşünmeyen, sadece işini halledebilecek kadar okuyan ve yazan, sıradan kadınlardır.

Onlar öyle genç kızlardır ki, gazete okuyabilecek, mektup yazabilecek kadar okur, yazarlar; sonra bütün zamanlarını ev hayatına ayırırlar. Onlar için en tabîî şey dikiş dikmek, ortalık süpürmek, yaygıları temiz, düzgün bulundurmak, ortalıkta döküntü bırakmamaktır. Bunlar küçük görülecek şeyler değildir (Adıvar 1967: 12).

Fahir bu meziyetlerin takdir etmek isterken bile aslında bir anlamda küçümser. Çünkü bu sayılanların hiçbiri "... erkeği sıcak bucağına koşturacak" (Adıvar 1967: 12) özellikler değildir. Fahir'in geleneksel kadın hakkındaki fikirleri oldukça olumsuzdur.

Ne köşelerde bir iki çiçek, ne de temiz, güzel, sizi anlamaya, sizi eve ısındırmaya hazır bir kadın görebilirsiniz. O daha arkasından iş entarisini çıkarmaya vakit bulamadan siz eve gelirsiniz. Siz ona fikirlerinizden söz ederken onun kuruntulu gözleri konsolun üzerinde toz arar (Adıvar 1967: 12).

Fahir için kadında olması gereken en önemli özellik; evinin temiz olması, iyi dikiş dikmesi değil kocasının fikirlerini paylaşabileceği donanımda olmasıdır. Ev işleri gereklidir, ama yeterli değildir. Bu sebeple Fahir Macide'yi yeterli bulmaz, düşünce yapısı olarak anlaşabileceği bir kadına ihtiyaç duyar.

Fahir hayatları evden ibaret olan kadınların sosyal olaylara ve siyasî değişimlere karşı ilgisizliklerinde de rahatsızdır. Eve girerken "Ulusun donuk, sıralar arkasında hareketsiz kalanları! Onlar da sonunda uyandı mı? Duvarlar arkasında bütün dünyaya ilgileri kocaları için olan kadınlar! O kocaların ruh hallerine yabancı mı kalıyorlar? Zavallı kadınlar, ne kadar gevşek, hareketsizdiler!" (Adıvar 1967: 13) diye düşünen Fahir, gelişmeler karşısında kayıtsız kalan kadınları 'zavallı' diye nitelendirecek ve onlara karşı bir acıma duygusu içine girecektir. Çünkü onların kendilerini yenilemeyeceğini, gelişmelere kapalı olduklarını, bunları ancak bir erkek vasıtasıyla başarabileceklerini düşünür. Fahir'i haklı çıkaran ise halasına hürriyetten memnun olup olmadığını sorduğunda "Hürriyetten kadınlara ne oğlum, erkekler düşünsün." (Adıvar 1967: 15) şeklindeki cevaptır.

Fahir İngiltere'de kadınlardan uzak yaşamayı tercih etmiştir. Ama oradaki toplum hayatını inceledikçe 'millî bir eksikliğin' farkına varmaya başlamıştır; o da kadın meselesidir. Fahir'e göre bu öyle bir yoksulluktur ki hiçbir şey onun yerini dolduramaz. İngiltere'deki gözlemleriyle gelecek neslin yetiştiricisi olan kadınların eğitiminin ne kadar önemli olduğunun farkına varmıştır. Fahir'in düşünceleri bir bakıma yazarın bu konudaki düşünceleri olarak değerlendirilebilir. Çünkü eğitimsiz kadınların gelecek nesli yetiştirmedeki yetersizliği, önemli bir konudur. Üstelik bu, üzerinde düşünülme yeni başlanmış bir konu da değildir. Tanzimat'ı izleyen yıllardan itibaren pek çok yazar, kadın eğitiminin önemini vurgulamış; bu eğitim için de evin içiyle dışarı arasında bağlantı kuran

evin erkekleri, görevlendirmiştir. Bu konuyu eserlerinde sıklıkla işleyen Ahmet Mithat Efendi, *Jön Türk* romanında kadınların okuma yazma bilmemesini eleştirir. Romanın kahramanlardan biri olan Dilşinas Hanım eşi Gazanfer Bey ile mektuplaşırken okuma yazma bilmediği için mektuplarını başkasına yazdırır. Gazanfer Bey'e gelen mektuplar eşinin kendi el yazısı değildir; bu yüzden de yazılanların karısının duygularının tam ifadesi olamayacağını düşünür. Gazanfer Bey; kızların okuyup yazamamalarını, gelişmeye kapalı olmalarını ve onları alçak gönüllülüğe mecbur eden terbiye ve düşünce sistemini eleştirir.

Ev içinde 'yaşayan / yaşamayı tercih eden / yaşamak zorunda bırakılan' kadınlar için dışarıdaki modern dünyayla daha erken tanışma fırsatı bulan erkekler, bilginin kaynağı olarak görülmüşlerdir. Bilgiye kaynaklık etme durumu, beraberinde erkeklerin ev içinde bir öğretmen edası takınmasını getirmiştir.

Bilindiği üzere Türk kadınının sosyalleşme süreci, başlangıcından itibaren erkek aydınlar tarafından şekillendirilmiştir. Bu şekillendirmede esas olan, modernleşme ile daha erken karşılaşmış ve zihinsel dönüşümünü gerçekleştirmiş olan erkeğin karşı cinsteki karşılığını yaratma zorunluluğudur. Bunun için de erkekler tarafından teşvik edilmiş ve yönlendirilmiş dönüşümde ölçü, basit bir söyleyişle 'erkeğe göre'lik olur (Argunşah 2015: 33).

Bu ölçü ve sınırları belirleyen erkek, kadının daima kendi çizdiği sınırlar içinde kalması için onu kontrol altında tutmayı isteyecektir. Kendini tanıyarak cesaretlenen kadının üzerindeki hâkimiyetini, kaybetmek istemeyecektir. Kadın, erkeğin istediği gibi bir arkadaş olmak için erkeğin istekleri doğrultusunda değişecektir; ama kendisine çizilen sınırları da aşmayacaktır. Fahir toplumun kendisinden beklediklerinin farkındadır: "Bizim gibi Avrupa görmüş gençlerin en büyük görevi evinde şimdiki zaman kadınlarını uyandırmak, onları hayata hazırlamak ve ulusun ilerlemesi için hayırlı işlere itelemek..." (Adıvar 1987: 18) düşüncesiyle Macide'yi uyandırma eğitimini üzerine alır ve bunu yaparken bir 'öğretmen davranışı takındığını' kendisi de hisseder.

Bu noktada Macide sancılı bir süreçten geçmektedir. Çünkü kocası kendisinden, onun isteklerine uygun olarak değişmesini bekler. Öte yandan toplumda yaşanan tüm değişimlerin karşısında geleneğe sıkı sıkıya hatta koşulsuz şartsız bağlı olan annesi vardır. Macide'nin annesi aynı zamanda Fahir'in halasıdır. Fahir'in de Macide'nin de babalarından romanda pek söz edilmez. Ancak önemli bir detay olarak, Fahir'in annesinin ölmeden önce oğlunu bir anne sıcaklığıyla saracak tüm özelliklere sahip olan Macide ile evlenmesini istemesi dikkat çekicidir. Fahir de annesinin vefatından birkaç ay sonra, "... hem sevgili ölünün isteğini yerine getirmek hem ikisini de üzen o kutsal kadın için beraber

ağlamak ...” amacıyla Macide ile evlenir. Oysa Fahir, kendi düşünce yapısıyla Macide'nin uyuşmadığını bilmektedir. Ama annesi, ölürken bile oğlunun hayatını planlamayı istemiş ve narsist bir tutumla nasıl bir evlilik yapması gerektiği konusundaki düşüncelerini ifade etmiştir.

İyi annelik gururuyla çocuklarının geleceklerini oluşturma, evlenecekleri kişileri tayin etme gibi davranışlar, narsist annelerin çocukları üzerinde kurdukları egemenliği sürdürmek için tercih ettikleri en etkili yollardandır. Ancak romanda Fahir'in annesiyle ilişkisinden daha çarpıcı olan, Macide'nin annesiyle ilişkisidir. Macide ve Fahir evlendikten sonra da onlarla yaşamaya devam eder. Macide verdiği bütün kararlarda annesinden onay almaya muhtaç gibi gözlerini ondan ayıramaz. Annesi, Macide'nin değişim için aşması gereken en önemli engeldir. Burada Macide'nin annesi özelinde çizilen geleneksel Türk kadını tipidir.

Genellikle yanlış Batılılaşmanın zararlarından evlatlarını koruma eğiliminde olan ve kendini evlatlarına siper eden kadınlardır. Yeni düzeni ve özellikle alafrangalığı eleştiren ve böylelerini küçük gören bu tipin ilk örnekleri olarak, *İntibah*'taki Ali Bey'in annesi Fatma Hanım, Rakım Efendi'nin annesi ve onu yetiştiren Fedâi Kalfa, *Seviyye Talip*'teki Macide'nin annesi, *Pertev Bey'in Üç Kızı* romanındaki Nuhbe Hanım sayılabilir (Küçükgörmen 2010: 26).

Fahir en yakın arkadaşı olan Numan'ın düğününe Macide ile katılmak ister. Ama Macide “Ben bir Türk kızıyım. Senin gibi İngiltere’de bulunmadım. Frenk karıları gibi öyle açık saçık yabancı erkeklerin yanına çıkamam.” (Adivar 1967: 21) diyerek kocasıyla hararetli bir tartışma içine girer. Numan'ın karısını, erkekli kadınlı bir davet verdiği için ‘şıllık’ diye nitelendirir. Macide kabalığından ve cahilliğinden sıkıldığını düşündüğü için de kocasının düğüne yalnız gitmesini söyler. Fahir düğüne yalnız gider; ama düğünden eve dönünce neredeyse iki aydır Macide’yi kendi istekleri doğrultusunda değiştirmek için attığı tüm tohumların halası tarafından çiğnendiğini görür. Macide annesinin yanındadır ve Fahir’e onu bu tarz şeylere zorladığı için kızgındır:

Bir kere sana arkadaş olabilecek bir kadın olmadığımı anladım. ... Benimle evlenen yeğenim başka idi, Avrupa’dan gelen kocam başka çıktı. Sen her şeyi başka görüyor başka anlıyorsun. Yetişmemizin akış yolları değişmiş. Ben sana uymak istesem annem güveniyor; anneme uysam sen beni sevmeyeceksin. Sen bilmezsin, çocukluğumdan beri, annemin her dediğini kabul etmeği doğru bulmak yok mu, ondan zor vazgeçiyorum. Hatta bazen saçma bulduğum hâlde yine onun gibi düşünmekten kendimi alamıyorum (Adivar 1967: 40).

Macide'nin Fahir ile konuşurken söylediği bu cümleler, iki narsist arasında dengeyi kurup yaşayabilmek için ne kadar zorlandığını göstermektedir. Macide annesini gücendirmemek

ve kocasına kendini sevdirmek arasında kalmıştır. Annesinin takındığı narsist tavır, karar verme mekanizmasını kontrol altında tutmakta, istediği gibi davranmasına ve duygularını yaşamasına engel olmaktadır. Aslında Macide'nin kendi benlik gelişimini tamamlamış olması gerekir. Ancak çocukluktan itibaren annesinin baskısı altında olduğu ve daima ondan gelen yönlendirmelerle yaşamını sürdürdüğü için kendiliğini geliştirememiştir. Oysa sosyal yaşamı devam ettirebilmek için Macide'nin annesinden kopması ve ayrı bir kendilik olarak var olması gerekmektedir. Ama annesi buna izin vermediği için Macide narsist annenin kendisini aynalamasına ihtiyaç duymuştur.

Fahir için Macide'yi etkilemenin yolu onu annesinden uzaklaştırmaktan geçmektedir. Bu sebeple de onun İstanbul'a gidişlerine fırsat gözüyle bakmaktadır. Nihayetinde Fahir'in çalışmaları sonuç vermeye başlamıştır. Hatta 'şıllık' diye tabir ettiği Numan'ın karısıyla dostluk kurmaya bile başlayan Macide, giderek Fahir'in istediği eş, sosyal hayata dâhil olmaya başlayan bir sohbet arkadaşı, çocuk gelişimiyle alakalı bir kadın olma yolunda ilerlemeye başlamıştır. Macide'nin annesi İstanbul'dan döndüğünde "Sen bir Mösyö oldunsa ben kızımı Madam yapamam!" (Adıvar 1967: 35) diye bağırınca, Fahir onu, karısını ve çocuğunu alarak evden ayrılmakla tehdit eder. Şüphesiz bu, Fahir ve halası arasında iplerin en gergin olduğu sahnedir. Bu gergin ip üzerinde yürümeye çalışan Macide içinse, tarafını seçme vaktidir. Fahir'in "beşikten beri, her sözünü kesin bir baş eğişle kabul ettiği annesine" (Adıvar 1967: 35) karşı gösterdiği bu tavır Macide'yi kırmıştır. Fahir ise üstünlüğün kendisinde kalması için karısına ayrı bir evde yaşamayı teklif eder. Macide bu sayede çabucak istediği kadın olacaktır. Daha sonra Fahir bu fikirden vazgeçer. Ancak burada dikkat çekici olan Fahir'in ve annesinin Macide'yle alakalı bir konu hakkında tartışırken ona söz hakkı vermemeleridir. Bu iki narsist kimlik, Macide hakkında karar vermeyi doğal bir hak gibi ellerinde tutmayı isterler.

Macide kocasının istediği kadın olabilmek için elinden gelen gayreti göstermektedir. Yemek saatleri dışında sürekli kitap okumakla meşgul olduğu için kendisine muhtaç olan oğlu Hikmet'i bile farkında olmadan ihmal eder. Macide'nin bu durumundan en çok annesi rahatsız olur. "Sanki bundan sonra hoca olacak! Kadın kısmına ne imiş? Sanırım sadrazam bulamazlarsa onu yapacaklar." (Adıvar 1987: 42) diye sürekli söylenen annesi, sonunda Fahir'in hizmetçi tutma teklifini kabul eder. Fahir gözünde Macide; kendisine arkadaş olabilmek için çocuğunu bile savsaklayan bir kadın görünümü almıştır. Ama Macide'nin Fahir için takındığı bu tavır Hikmet için hiç iyi olmamıştır. Romanın başlangıcında Macide'yi Hikmet'i uyuturken, ona yemek yedirirken kısacası oğluyla

ilgilenirken gösteren sahneler olmasına rağmen; romanın ortalarında Macide Hikmet'ten tamamen uzaklaşarak kendi kimlik oluşunu tamamlama sürecine girmiştir. Hikmet soğuk anne figürü tarafından ilgiye aç bırakılmıştır. Romanın sonlarında Macide Hikmet'in eğitimi için sürekli olarak masa başındadır. Hikmet'i kendi mükemmeliyetçiliğini, duygusal ihtiyaçlarını tatmin edecek biçime sokmak için sürekli uğraşır. Ama bunu yaparken Fahir'in yaptığı hataları göz ardı ederek Hikmet'in önüne örnek olarak onu koyar ve Fahir'i yüceltmeye devam eder.

Numan hem kılık kıyafetiyle hem de yaşayış biçimiyle Batılılaşmanın romandaki en canlı örneğidir. Fahir, Numan'ın evindeki davete gitmiş; “önce redingotlu bir uşak kapıyı açmış, sonra başında beyaz bone, önünde beyaz önlük, siyahlar giymiş kırmızı yanaklı bir hizmetçiye teslim edişini” (Adıvar 1967: 23) tasvir etmiş ve bu sahneyi biraz da yapmacık bulmuştur. Ama Numan evinde, hizmetçisinde, kendi kılık kıyafetinde sözün kısası her hâlinde görüntüye fazlasıyla önem vermektedir. Tipik bir narsist olarak Numan da nasıl görüldüğüyle alakadardır. Fahir ile birlikte Mısır'a gidince Evelin Marşal adında bir kadına hayranlık duymaya başlayan Numan için bu, küçük bir kaçamaktır ve İstanbul'a dönünce eşiyile hayatına kaldığı yerden devam edecektir. Narsistik kişiliklerde görüldüğü gibi Numan'ın duygusal hayatı sığdır; başkalarıyla ve eşiyile empati kuramaz. Yaptığı bu ‘kaçamakların’ eşine dokunan tarafını göz ardı eder.

Romana adını veren Seviyye Talip ise, Batılı bir eğitim almış, dünyanın en güzel seslerinden biri sayılacak kadar özel bir sese sahip, yadırganmasına rağmen cesurca istediği hayatı seçmiş, birçok kişinin hayran olduğu bir kadındır. Özellikle Numan Seviyye ile ilgili konuşmalarında hayranlığını gizlemez. Seviyye'ye arkadaşlığın ötesinde bir ilgi duyan Fahir, çocukluk yıllarından itibaren Numan ve Seviyye ile arkadaşır.

Seviyye, Numan'ın amcası Talip Bey ile evlenmiştir. On iki yıl Talip Bey ile evli kalmış ve “bütün dünyadan uzak, dört duvar arasında kocasının fikriyle düşünen, hissiyle duygulanan, adeta onun kişiliğinde kendini kaybeden” (Adıvar 1967: 45) bir evlilik hayatı yaşamıştır. Ama bir gün ‘kocasının kişiliğinin onu yaşatmak için yeterli olmadığını’ fark ederek ondan ayrılmaya karar verir. Ancak Talip Bey bunu kabul edemez. Uzunca bir süre babasının evinde kalan Seviyye, Talip Bey'in boşanmayacağını anlayınca âşık olduğu piyano hocası Cemal ile birlikte yaşamaya başlamıştır. Toplumsal kuralları ve ahlak düzenini bir kenara iterek ruhuna hitap etmeyen kocası yerine, âşık olduğu adam ile yaşamaya başlamıştır. Bir kadın olarak haklarını elde etme konusunda verdiği çaba Seviyye'yi önemli bir noktaya yerleştirmiştir.

Çünkü bir önceki neslin ‘idol kadını’ Fatma Aliye’nin kadınların babalarının seçtiği erkekle evlenmesi yolundaki telkininin dışına çıkmış, yaşayacağı erkekle ilgili -üstelik evli olduğu halde- bir seçimi bizzat yapmıştır. Seviyye Talip bu tercihiyle bütün bir toplumu karşısına alır. Ancak kadının ‘birey’ olma yolculuğundaki temsilini de üstlenerek devir kadınının önüne düşer (Argunşah 2015: 34).

Numan ile Samime’nin düğününde Seviyye’nin adı duymak Fahir’in ilgisini çekmiştir. Hikâyesini dinleyince de Seviyye’ye katılmamakla birlikte içinde ona karşı bir saygı oluşmuştur. Bundan sonra Fahir içten içe Seviyye’nin yanında olmayı isteyecektir; ama duygularına engel olmak zorunda olduğu için de kaçmaya çalışacaktır. Macide’ye Cemal’in piyano kursu vermeye başlamasıyla birlikte ailecek daha sık görüşmeye başlamışlardır. Fahir’in içindeki aşk gitgide alevlenecektir; ama hem kendisi evli olması hem de Seviyye’nin Cemal ile birlikte olması bu aşkın önündeki engellerdir. Bu iç çekişmeler arasında kalan Fahir, ruhsal çöküntü yaşar ve hayatına eskisi gibi devam edemez. Seviyye’yi unutmak için doktorun tavsiyesiyle Numan’ı da yanına alarak Mısır’a gider. Ama bu yolculuk onun içindeki sıkıntıları geçirmez. İstanbul’a dönünce Seviyye’yi bir daha görmeyeceğine dair kendine verdiği sözü de tutamaz. Bir gece Seviyye ile Cemal’in evinin önünden geçerken ziyaret amacıyla eve girer ve Cemal’in evde olmadığını öğrenir. Bu ziyarette kendine hâkim olamayan Fahir; Seviyye’yi ‘insanlara bakamayacak bir felaket lekesi ile’ boyayacak ve onu kirletecektir. Bu son aslında Macide’yle olan ilişkisinde eğitim adı altında üstünlük kuran Fahir’in bu sefer aşk adı altında üstünlük kurma çabalarının başarısız olması sonucu Seviyye’ye verdiği ceza olarak yorumlanabilir. Seviyye, birey olma yolculuğunu tamamlamak için uğraşmış; bu yolu Fahir’in narsisizmine denk gelene kadar devam etmiştir. Narsistlerin aşağılanma duygusunu hissettikleri anda karşılardakini aşağılayarak bundan güç aldıklarını unutmamak gerekir. Buradan yola çıkarak Fahir de Seviyye’ye sahip olamayacağını anlayınca bu aşağılanmaya kaldıramamış ve Seviyye’yi eril gücünü kullanarak ‘felaket lekesi ile’ boyamıştır.

Sonuç

Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Halide Edib, eserlerinde yaptığı tespitler ve tekliflerle etkili bir isim olmuştur. 1910 tarihli romanı *Seviyye Talip*’te değişen Türk toplumu içinde insanların yaşadığı sorunları anlatır. Bu değişim sürecinde kadınların eğitiminin erkek iradesine bırakılması, Fahir’e Macide üzerinde tartışmasız bir üstünlük kazandırmıştır. Fahir’in narsistçe uyguladığı baskılara dayanamayan Macide, kendini kocasına sevdirebilmek için değişimi kabul etmiştir. Kendi duyguları ve değerleri yerine

kocasının isteklerine boyun eğen Macide; Narkissos'un söylediklerini yankılayan Echo gibi olmuştur. Erkek egemen toplumlarda kadınlar, Narkissosların narsisizmini aynalayan Echo olmak zorundadır. Bu bağlamda Fahir'in karşısında Macide'nin aksine Echo olmayı kabul etmeyen Seviyye romanın sonunda cezalandırılmıştır.

Toplumun geçirmekte olduğu değişimler karşısında Fahir de Macide'nin annesi de narsistik tutumlar sergilemektedir. Macide'nin annesi, toplumun kendi bünyesinde var olan değerlerine sıkı sıkıya bağlı kalarak değişimin karşısındadır. Bu durum kendine ve toplumun geçmişine olan hayranlığından ileri gelmektedir. Fahir ise değişimin ancak kendisi gibi Avrupa'dan dönüşümünü tamamlayarak gelen erkekler sayesinde olacağını düşündüğü için narsistik davranışlar sergilemiştir.

Kaynakça

Adivar, H. E. (1967). *Seviyye Talip*. Ankara: Atlas Kitabevi.

Argunşah, H. (2015). Halide Edip'te Değişen Kadının Romandaki İzdüşümleri: Seviyye Talip'ten Ateşten Gömlek'e. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Y.20, S. 37, 2015, s. 37-52.

Ovidius, P. (1994). *Dönüşümler*. İstanbul: Payel Yayınları.

Freud, S. (2015). *Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası*. İstanbul: Metis Yayınları.

Kernberg, O. F. (2012). *Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm*. İstanbul: Metis Yayınları.

Masterson, J. F. (2014). *Narsistik ve Borderline Kişilik Bozuklukları*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.

Küçükgörmen, G. (2010). *Halide Edip Adivar'ın Romanlarında Kadın ve Kadın Eğitimi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.

Extended Abstract

The study examines the characters in the novels called *Seviyye Talip*, written by Halide Edip Adıvar, on the basis of the basic characteristics of the narcissism theory. No holistic study has been founded based upon this novel. With this study, the novel *Seviyye Talip*, which has been examined in terms of education of women and marriage, a distinctive approach has been targeted. Within this context, the myth of Narkissos and Echo has been summarized and narcissism theory has been explained. Along with this explanation, the analysis of the characters of the novel *Seviyye Talip* has been carried out.

The story of Narkissos and Echo, a mythologic text, has made the basis of narcissism theory emerged at the end of 19th centuries. The young boy named Narkissos, with a legendary handsomeness in Ancient Greece, is the son of a blue haired beautiful fairy called Liriope. More and more young girls and boys fall for his face since he gets more handsome as he gets older. Echo is among the lovers as well. Echo is a fairy punished by Hera, who is the wife of Zeus. Her ability to talk has been taken away from her as she likes to talk much, therefore the only ability left for her do is to re-echo the voices she hears.

Echo has fallen in love with Narkissos, however she can't declare her love as she is left without her ability to speak. One day Narkissos humiliates Echo when she comes up to him. Feeling so upset, Echo beshrews Narkissos with hatred, hoping he will never meet his lover. While Narkissos comes back from hunting one day, he decides to walk up to a river to quench his thirst. When he sees his reflection on the river, he falls in love with his own reflection. He sees his face without his blemishes reflected on the river and decides not to leave there. Wishing to meet his love reflected on the river, he lets himself go into the banks of the river and a flower called narcissus is left from Narkissos. Related to the myth, narcissism has been used to describe the deviance among the people who are in love with their own bodies in the beginning.

The term narcissism was used in psychoanalytic literature by an English sexology scholar called Havelock Ellis for the first time in 1898. Following the article "Introduction to Narcissism", published by Sigmund Freud in 1914, narcissism has caught more attention of the scholars. Freud classifies the deviance as primary and secondary narcissism. primary narcissism is an ordinary stage accrued in every new born infants. The attention of all new born infants are related to themselves and their own personal needs. However

secondary narcissism is observed following the primary narcissism. Fulfilling the primary narcissism stage, the infant directs their attention to outer world. At this stage, if any case of frustration comes into being, secondary narcissism set up on the primary narcissism arises.

Otto Kernberg, sharing the similar ideas with Freud, has determined the behavioral disorders observed on the narcissist individuals visiting his clinic. Narcissist individuals talk about themselves for an usual period of time during conversations. They have a mandatory need to be loved and be admired. They are also found to be cold by the people among them as they seem so arrogant. Narcissist individuals have shallow emotional lives and they are deprived of the ability for empathy. Their relationship with other individuals is based upon exploiting them. Considering these characteristics, it is possible to determine the narcissist individuals in the novels.

Halide Edib Adivar published her first novel called *Heyula* in 1909 and during her early literary career she has published *Raik's Mother*, *Seviyye Talip*, *Handan*, *New Turan* and *Last Work*. Her novel *Seviyye Talip* was first published in 1910. She decides to write the novel *Seviyye Talip* as soon as she was back from England and she described her observations using Fahir's point of view. *Seviyye Talip* is one of the novels which depicts the issues related to the status of women in the modernising society, education of women and men's role about the related issues.

Fahri has come back from England with a modernized mindset, yet finding his wife as the way she was always before. Therefore he looks down on his wife as he considers his wife as an 'object' to be modernized and educated. At the same time it can be observed that there is an inequality for women of mature years whose right for education depends on permission of men. The modernization of men has gained unquestionable superiority over women. As Macide can't bear the narcissistic pressures of Fahir, she has consented for a change to gain the love of her husband. Instead of her own emotions and values, she surrenders to the desires of her husband, becoming 'Echo', re-echoing what Narkissos says.

In patriarchal societies, women should be the 'Echo' who mirrors the narcissism of Narkissos. As for *Seviyye*, she is aware of her own self and she has decided to live as the way she wants instead of how they want her to live. Within this context, as opposed to Macide who gives in to be 'Echo' of Fahir, *Seviyye* has made steps to be herself but then gets punished at the end of the novel.

Both Fahir and Macide's mother have narcissistic attitudes as the society undergoes a modernization. Macide's mother adheres to the norms and values already existing in the society and opposes to the modernization. This arises from the appreciation of herself and the background of the society. As for Fahir, he thinks that the modernization should take place thanks to the men coming from Europe with a modernized mindset just like him, which causes him to exhibit narcissistic behaviors.